

Kenmerk: 354224 / 354225

Aan het algemeen bestuur

Datum: 11 februari 2026

AB-voorstel nazorg hoogwatercalamiteit 2023 - 2024

Voorstel

1. Kennis te nemen van de uitkomsten en conclusies uit het externe uitgevoerde onderzoek “bypasses bij beekherstelopgaves”;
2. Kennis te nemen van de leereffecten en uitkomsten van de overige verkenningen aangaande de wateroverlast 2023/2024;
3. De lopende en voorgenomen acties te onderschrijven.

0. Korte samenvatting

De jaren 2023 en 2024 waren extreem nat. Hiervan heeft de organisatie geleerd en in de toekomst gaan we een aantal zaken anders doen. Daarnaast is, onder andere op basis van het uitgevoerde onderzoek naar bypasses bij beekherstelopgaven, geconcludeerd dat er geen inhoudelijke koerswijziging nodig is. De natte situatie in 2023 en 2024 is juist aanleiding om de watertransitie te versnellen.

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

De jaren 2023 en 2024 waren extreem nat. Gemiddeld valt er 800 mm neerslag per jaar. In de jaren 2023 en 2024 viel er respectievelijk 1180 en 1140 mm neerslag. Dit leidde tot veel overlast in ons beheergebied met meldingen en schadeverzoeken tot gevolg. Het riep ook vragen op bij u als AB. Voorliggend AB-voorstel gaat in op de beantwoording van de volgende vragen:

- Is het mogelijk (en gewenst) om ons watersysteem meer in te richten op extremen?
- Hadden bypasses de natte situatie in 2023 en 2024 en de daarbij ervaren wateroverlast kunnen voorkomen?
- Moeten we, op basis van uitgevoerd onderzoek, de koers van de watertransitie bijstellen?

1.2. Beleidscontext/Historie

De natte situatie in 2023 en 2024 en de gevolgen daarvan zijn op verschillende momenten besproken in het AB en de commissie voldoende water en droge voeten. Op 19 en 26 juni 2024 is in de commissie voldoende water en droge voeten de evaluatie van het hoogwater in 2023/2024 besproken. Ook zijn mogelijke maatregelen tegen wateroverlast behandeld. Tijdens deze vergaderingen zijn er diverse toezeggingen gedaan aan het AB. De wijze waarop opvolging is gegeven aan deze toezeggingen is via bestuursrapportages (burap's) gerapporteerd. Daarnaast is de wateroverlast in de periode mei-juni 2024 geëvalueerd volgens een reguliere calamiteitenevaluatie. Hierover is het AB geïnformeerd door middel van een waterbrief (met datum 7 augustus 2024).

Dit voorstel geeft antwoord op drie openstaande vragen van het AB, waarover het DB eerder heeft besloten om twee nadere verkenningen uit te voeren (DB-voorstel met kenmerk 195612/202603 d.d. 11 juni 2024). Deze twee verkenningen waren onderdeel van een groter maatregelenpakket van 10 punten. De maatregelen kwamen voort uit de evaluatie hoogwater wateroverlast 2023-2024. Dit voorstel is op 3 juli 2024 behandeld in het AB. In de notitie in bijlage 4 is, ter afsluiting en volledigheidshalve, de laatste stand van zaken op de in

het voorstel genoemde maatregelen aangegeven (in aanvulling op de eerder verstrekte informatie in de Burap).

Voor het onderzoek naar bypasses is op 12 november 2024 de projectopdracht voor het onderzoek naar bypasses voorgelegd aan het Dagelijks Bestuur. Op basis van deze opdracht zijn enkele aanvullende vragen gesteld, waarna de scope van de opdracht is bijgesteld. Het Dagelijks Bestuur heeft op 25 maart 2025 ingestemd met de definitieve projectopdracht waarbij enkel is onderzocht wat het effect is van bypasses bij beekherstelopgaves. Belangrijke randvoorwaarde voor het uitvoeren van dit onderzoek was dat het onderzoek uitgevoerd moest worden door een onafhankelijk gespecialiseerd advies- of ingenieursbureau. Dat betekent dat het geselecteerde bureau niet betrokken mocht zijn geweest bij de voorbereiding of uitvoering van de projecten Raamsloop, Reusel, Groote Beerze en Kleine Beerze óf bij de second opinion van de hoogwater evaluatie.

2. Doel/meetbaar effect

Voorliggend voorstel raakt het Waterbeheerprogramma 5 (WBP5) en het handelingsperspectief direct. Met deze beleidsdocumenten is de koers van de watertransitie ingezet.

3. Uitwerking van het voorstel

3.1. Inhoud en argumenten

Ad 1. Kennis te nemen van de uitkomsten en conclusies uit het extern uitgevoerde onderzoek “bypasses bij beekherstelopgaves” en onderschrijven van de conclusies uit het onderzoek.

Het primaire doel van het onderzoek was om te bepalen of:

- Bypasses de ervaren wateroverlast in 2023/2024 hadden kunnen voorkomen en;
- Bypasses in extreme situaties voor extra piekafvoeren hadden kunnen zorgen, waarbij rekening gehouden moet worden met ongewenste neveneffecten (zoals hogere afvoeren benedenstrooms met mogelijk risico op wateroverlast ter plaatse).

Het volledige onderzoek is in bijlage 1 opgenomen. Daarnaast is in bijlage 2 een Q&A opgenomen met daarin de meest gestelde en voorkomende vragen over het onderzoek.

De belangrijkste conclusies van het onderzoek zijn:

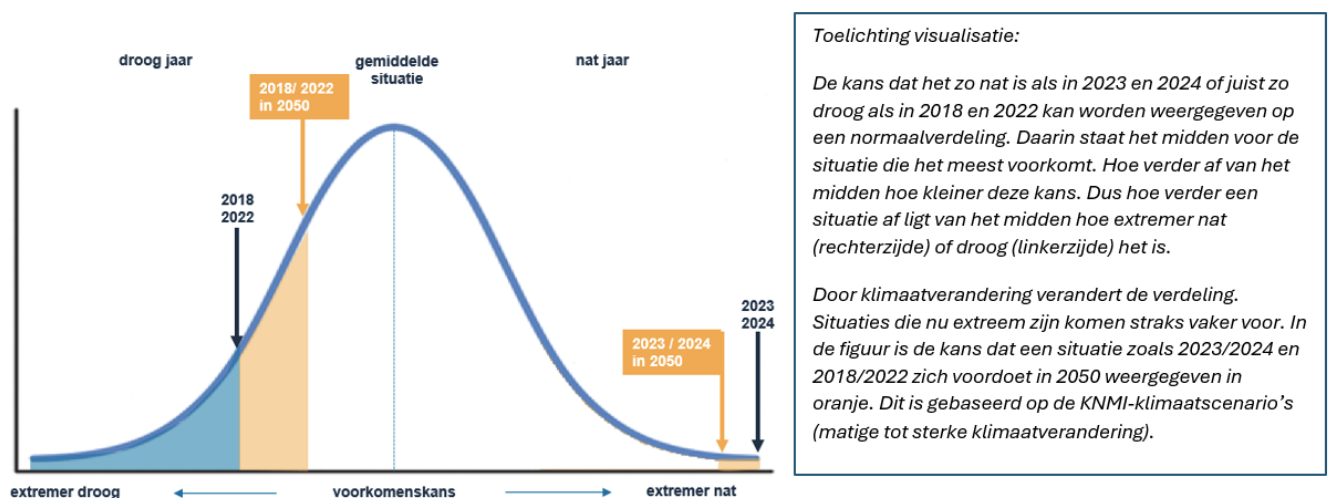
- De bypass is in staat om lokaal waterstanden en inundatie in het beekdal te verlagen, vooral bij lagere en middelgrote piekafvoeren (T1). Dit gaat gepaard met een relatief klein afwentelrisico. In een stationaire wintersituatie bedraagt de verlaging gemiddeld circa 5–10 cm voor de Raamsloop en 10–15 cm voor de Reusel. Tijdens een T1-afvoergolf is de waterstandsdeling het grootst in de trajecten langs de bypass, waar de verlaging lokaal kan oplopen tot meer dan 30 cm. Tegelijkertijd treedt benedenstrooms van de bypass-trajecten een lichte verhoging van de waterstand op (meestal niet meer dan 5 cm) als gevolg van een afwenteling van de afvoer.
- Bij zeer hoge afvoeren (T100) is het effect van een bypass beperkt en is er ook geen afwenteling. De absolute verlagingen zijn bovendien relatief klein ten opzichte van de natuurlijke variatie in het systeem. De waterstanden dalen langs de bypass-trajecten gemiddeld met 10–20 cm, terwijl benedenstrooms een minimale verlaging van 1–2 cm optreedt.
- De grondwatermodellering laat zien dat de bypass de grondwaterstanden structureel verlaagt in het beekdal (tot circa 40 cm), maar dat de effecten snel afnemen richting de hogere delen van het landschap. Op de flanken zijn de verlagingen beperkt (maximaal 10 – 20 cm) en op de hoge koppen zeer gering (hooguit enkele centimeters). Daarmee blijkt dat de bypass nauwelijks bijdraagt aan het verlagen van

de grondwaterstanden op de plekken waar de overlast het grootst is geweest. De maatregel heeft dus vooral invloed in het beekdal zelf – waar dit juist ongewenst is vanuit de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de doelstelling van hoge grondwaterstanden voor de gewenste natuurdoelen.

- De resultaten maken duidelijk dat de aanleg van een hoogwaterbypass slechts in beperkte mate bijdraagt aan het verminderen van wateroverlast op de flanken en hoge koppen van het gebied, terwijl er reële risico's bestaan op negatieve effecten voor de natuurwaarden in het beekdal. Daarmee is de belangrijkste conclusie van dit onderzoek dat het aanleggen van bypasses niet effectief bijdraagt aan het beoogde doel (vermindering van grondwateroverlast) en staat deze mogelijk op gespannen voet met de ecologische en beleidsmatige doelstellingen van het waterschap en de KRW.

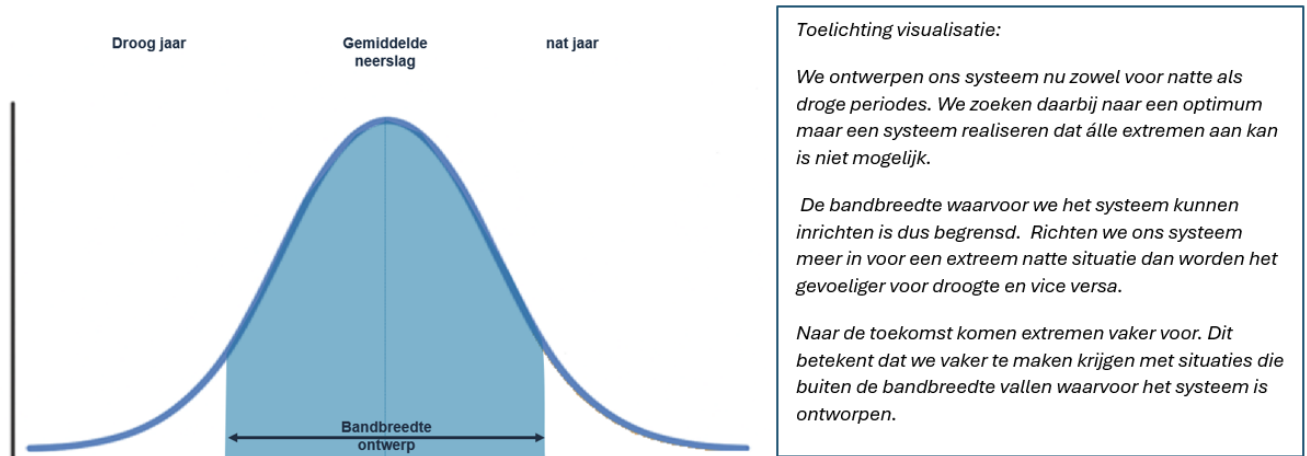
Ad 2. Kennis te nemen van de leereffecten en uitkomsten van de overige verkenningen aangaande de wateroverlast 2023/2024.

De opgetreden neerslag in 2023 en 2024 betrof een zeer uitzonderlijke situatie. Uit de meest actuele klimaatscenario's van het KNMI blijkt dat de situatie ook in de toekomst zeer uitzonderlijk blijft. Een dergelijke natte situatie zoals in 2023 en 2024 zal ook in de toekomst leiden tot wateroverlast, ondanks onze inzet om te komen tot (water)systeemherstel. Ons handelingsperspectief is daarin beperkt. Ter illustratie: droge situaties zoals in de jaren 2018 en 2022 zijn nu al minder extreem en komen naar de toekomst toe vaker voor.

Figuur 1 Visualisatie situatie 2023 – 2024 t.o.v. gemiddelde situatie

Het watersysteem wordt door uitvoering te geven aan de watertransitie echter wel minder kwetsbaar. De watertransitie maakt ons systeem minder gevoelig voor nat en droog omdat water langer in het gebied wordt vastgehouden en er meer ruimte wordt gereserveerd voor water in het beekdal. Dit leidt tot kleinere afvoerpieken en meer fysieke ruimte voor water in de beekdalen, waardoor de kans op wateroverlast door piekbuien en langdurige extreme regenval kleiner wordt. De optie om onze beekherstelprojecten meer in te richten op extreem natte situaties, leidt onherroepelijk tot grotere problemen in toekomstige droge periodes en vice versa. Dit betekent dat het inrichten op maatgevend nat tot maatgevend droog in combinatie met de inzet op systeemherstel leidt tot een zo robuust mogelijk systeem dat zowel overlast in extreem natte als extreem droge situaties minimaliseert, zie ook figuur 2. Door klimaatverandering vallen situaties steeds vaker buiten de bandbreedte waarvoor een project is ingericht.

Figuur 2 Bandbreedte ontwerpen. We richten projecten in voor te nat en te droog.

Dat betekent niet dat we als organisatie niets kunnen doen. De organisatie heeft geleerd van de situatie in 2023 en 2024 en ziet kansen om in de toekomst een aantal zaken anders te doen. Een deel van deze aanpassingen is reeds opgenomen in de beleidsbegroting 2026, het gaat om de bullets 1 t/m 7 uit onderstaande opsomming. De volgende dingen gaan we in de toekomst anders doen:

1. Communicatie bij projecten en gebiedsprocessen; In onze communicatie besteden wij meer aandacht aan de impact tijdens extreme situaties (nat en droog), zowel voor als na herinrichting. In het contact met mensen in het gebied is het wederkerige gesprek belangrijk. We leren van onze omgeving, zo komen we samen verder, zoals beschreven staat in WBP5. Dus niet alleen zenden als waterschap, ook ontvangen en luisteren naar en in gesprek zijn over (aangedragen) mogelijkheden en oplossingen. Bij de voorbereiding én de nazorgperiode van projecten betrekken we inwoners, ondernemers, grondeigenaren en belangenorganisaties. Dat kan op meerdere treden van de participatieladder, waarbij consulteren én het gesprek daarover voeren (dialoog) het uitgangspunt is. Hierdoor vergroten wij meer bewustwording bij belanghebbenden in de gebieden en staan we beter in contact met onze omgeving. Binnen de aanpak 'In contact met de omgeving' werken we dit leerpunt uit met concrete maatregelen.
2. Strategische communicatie; De boodschap voor de lange termijn is meer en consequent gericht op de watertransitie (water- en bodem sturend) en de impact van klimaatverandering en de rol van het waterschap en de samenleving hierin. We kunnen niet alle overlast voorkomen maar proberen deze wel te beperken. Dit doen we onder meer door invulling te geven aan de watertransitie. Het is echter wel een gezamenlijke verantwoordelijkheid van waterschap en maatschappij.
3. Aanpak flanken; Het transformatieve scenario uit de voorjaarsnota is in de beleidsbegroting 2026 verder uitgewerkt, waarbij wordt ingezet op een pilot "aanpak flanken". In navolging van de focus op de beekdalen en de koppen in ons beheersgebied, verbreden wij de aandacht in 2026 expliciet naar de flanken (de plek waar de agrarische sector toekomstperspectief heeft en waar de wateroverlast in 2023/2024 zich het meest heeft doen voelen). In twee gebieden wordt verkend hoe de waterhuishouding op de flanken kan worden aangepast, zodat de grondwaterstand is verhoogd en de inrichting is afgestemd op het voorkomen van wateroverlast bij (hevige/langdurige) regenval.
4. Pilot herwaardering gronden; Het doel is om in beekdalen duurzaam grondgebruik te realiseren waarbij gebruik en peil in overeenstemming zijn. Dat doen we in 2025 en

2026 onder andere al via de pilot herwaarderingsregeling en de aanpassing van pachtvoorwaarden. Medio 2026 wordt de pilot “herwaardering beekdalen” geëvalueerd en bij succes voortgezet.

5. Oprichting van een team hoogwater en aangescherpte bestuurlijke coördinatie. We zorgen dat we ambtelijk (door het inrichten van het team hoogwater) en bestuurlijk beter zijn voorbereid op tijden van hoogwater en wateroverlast.
6. Verder verbeteren van ons instrumentarium voor Proactieve Signalering waardoor we beter en sneller kunnen inspelen op dreigende hoogwatersituaties.
7. We stimuleren lokale maatregelen die effectief zijn om wateroverlast te voorkomen/verminderen zoals klimaatbuffers.
8. Meetnet: Waar mogelijk zijn maatregelen genomen om de meetpunten minder kwetsbaar te maken. Waar sprake was van schade aan de meetpunten of verminderde werking als gevolg van zandtransport door hoogwater, wordt dit hersteld (afgerond in 2026).
9. Schouw: vooruitlopend op een definitieve verwerking op de schouwkaart zijn met de schouw in de winter 2024-2025 extra B-watgangen meegenomen en er is kritisch gekeken naar de onderhoudstoestand van de al op de kaart staande schouwwatgangen. Op enkele plekken worden ook C-watgangen opgewaardeerd naar B om ze vervolgens op de schouwkaart te zetten. De schouw winter 2025-2026 bouwt hierop voort.
10. Steviger adviseren over maatregelen bij initiatieven van derden: In de advisering bij initiatieven van derden nemen we de watertransitie, het omgaan met extremen en water en bodem sturend mee als perspectief. Dit perspectief is onderdeel van advisering bij initiatieven van derden en hierbij worden initiatiefnemers gemotiveerd om het perspectief in hun plannen op te nemen. In navolging op het hoogwater 2023-2024 hebben we bij de advisering scherp(er) aandacht voor (extreem) natte situaties. De waterschapsverordening wordt als ondergrens gehanteerd.

Naast de voorgaande punten uit de beleidsbegroting 2026 wordt onderzocht of we de schadeafhandeling in de toekomst anders kunnen doen zodat deze sneller afgerond worden. Dit onder andere naar aanleiding van insprekers tijdens de commissie VWDV van 19 juni 2024. Dit met als doel om schadeverzoeken sneller en met oog voor de menselijke maat af te handelen. Over de afhandeling van de schadeclaims wordt gerapporteerd in de Bestuursrapportages.

N.B. De beantwoording van algemene vragen rondom de wateroverlast in 2023 en 2024 is in bijlage 3 opgenomen.

Ad 3. De lopende en voorgenomen acties te onderschrijven.

Op 9 oktober 2024 heeft u, als Algemeen bestuur, kennis genomen van enkele strategische keuzes voor de Beleidsbegroting 2025. U heeft beeldvormend zaken meegegeven aan het Dagelijks bestuur die zijn gebruikt bij uitwerking van de Beleidsbegroting 2025.

U heeft het Dagelijks bestuur gevraagd om onderzoek te doen naar de effectiviteit van bypasses in de getroffen gebieden en of het mogelijk en wenselijk is om in de toekomst rekening te houden met (nog) extremere situaties in onze projecten. U heeft gevraagd om deze onderzoeken serieus te nemen en hier in 2024 (en 2025) extra capaciteit en middelen voor vrij te maken. Dit betekent dat nieuwe beekherstelprojecten later worden opgestart. Toegezegd is dat u geïnformeerd wordt als er weer nieuwe beekherstelprojecten door het waterschap worden opgestart.

Belangrijkste conclusie uit het onderzoek “bypasses bij beekherstelopgaves” is dat het aanleggen van bypasses niet effectief bijdraagt aan het beoogde doel (vermindering van

wateroverlast) en dat deze op gespannen voet staat met de ecologische en beleidsmatige doelstellingen van het waterschap en de KRW. Op basis van de conclusies van de uitgevoerde onderzoeken zoals vermeld onder 1, en rekening houdend met de geformuleerde leereffecten onder 2, worden er in 2026 weer nieuwe beekherstelprojecten opgepakt zodat wij toewerken naar een robuust watersysteem in lijn met onze watertransitie.

3.2. Risico's

Het is belangrijk de resultaten van het onderzoek naar de bypasses ook met derden te delen. Dit is een erg complex onderwerp. Daarom is veel aandacht besteed aan hoe het complexe verhaal op een begrijpelijke manier is uit te leggen. Het risico bestaat alsnog dat het onderzoek naar bypasses tot vragen en onduidelijkheid buiten leidt. Dit kan gevolgen hebben voor het imago van het waterschap.

4. Financiën

Het opstarten van nieuwe beekherstelprojecten heeft financiële gevolgen. Zowel in de voorjaarsnota 2026-2031 als de beleidsbegroting 2026 zijn voldoende middelen gereserveerd om hier invulling aan te geven.

5. Uitvoering en evaluatie

5.1 Bestuurlijke vervolgstappen:
Niet van toepassing.

5.2 Externe communicatie:

Communicatie over dit voorstel vindt plaats via een persgesprek, persbericht, (project)nieuwsbrieven en de gebruikelijke social mediakanalen. Er is aandacht voor plekken waar de meeste overlast is ervaren, maar niet uitsluitend. De boodschap bevat tenminste wat inwoners, bedrijven en organisaties van ons waterschap mogen verwachten als het gaat om wateroverlast en extreem weer. En wat niet.

Het onderzoeksrapport naar bypasses in beekherstelgebieden en de toelichtende animatie van het onderzoeksbureau is extern voor iedereen beschikbaar.

5.3 Bestuurlijke evaluatie:
Niet van toepassing.

Hoogachtend,

het dagelijks bestuur,

E. de Ridder
watergraaf

H.J. Kielenstijn
secretaris

Bijlage(n):

Bijlage 1 Onderzoek "bypasses bij beekherstelopgaves"

Bijlage 2 Q&A bypasses

Bijlage 3 Q&A algemeen

Bijlage 4 Notitie stand van zaken uitvoeringsmaatregelen wateroverlast

Besluit

AB-voorstel nazorg calamiteit 2023 - 2024

Het algemeen bestuur besluit conform voorstel.

1. Kennis te nemen van de uitkomsten en conclusies uit het extern uitgevoerde onderzoek “bypasses bij beekherstelopgaves”;
2. Kennis te nemen van de leereffecten en uitkomsten van de overige verkenningen aangaande de wateroverlast 2023/2024;
3. De lopende en voorgenomen acties te onderschrijven.

Aldus vastgesteld in de vergadering van 11 februari 2026.

het algemeen bestuur,

E. de Ridder
watergraaf

H.J. Kielenstijn
secretaris